LANDSFORENINGEN FOR
bygnings- og landskabskultur

FREDNINGSFORSLAG

HAVEN PÅ BAKKEKAMMEN 40, HOLBÆK KOMMUNE

Haven og huset set fra den fredede havepavillon, juni 2012.

Forslagsstiller:	Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur
Kommune:	Holbæk Kommune
Adresse:	Bakkekammen 40
Matrikel nr:	Matr. nr. 19d
BBR-nr:	316-492-1,316-492-2,316-492-3 og 316-492-4
Ejer:	Helga Marie Dagmar Nitsche
Betegnelse:	Have til den fredede ejendom Bakkekammen 40
Komplekstype:	Udvidelse af bygningsfredning af husene. Fredet 1993.
Opførelsesår:	1914-17
Omfang:	Hele haven indenfor matrikelgrænsen.

FREDNINGSOMFANG

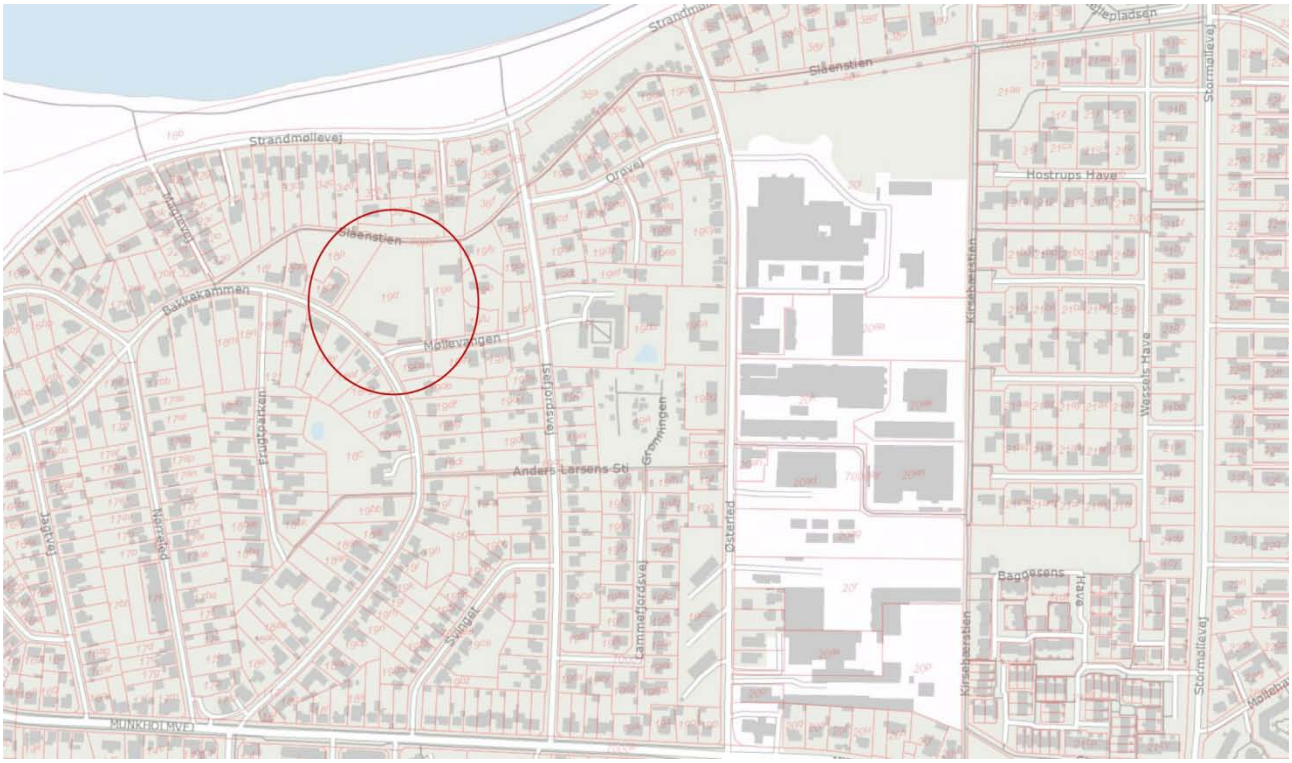

Matrikeludsnit, hvor den store grund vises placeret ift kystlinie og øvrige villagrunde. Strandmøllevejen ligger yderst mod kysten. Bakkekammen er vejen, der snor sig som et S. Kilde: Geodatastyrelsen, 2016.

BYGNINGSBESKRIVELSE

Områdets beskrivelse

Haven til den fredede ejendom Bakkekammen 40 ligger i området Bakkekammen øst for Holbæk. Bakkekammen var i begyndelsen af det 20. århundrede et større byudviklingsområde. Området strakte sig fra Nørreled til Østerled og op til den nuværende Munkholmvej. Området var højt beliggende med udsigt til alle sider og over Holbæk Fjord. Ejerne af området var fra 1907 tre driftige handelsmænd fra Holbæk, købmand Anders Larsen, grosserer Julius Mortensen og manufakturhandler Carl Reffs. De indgik i et byggekonsortium, og fra 1911 blev Bakkekammen bebygget med en række huse efter arkitekterne Ivar Bentsens og Marius Pedersens tegninger. De to arkitekter var drivkræfter i Den Frie Arkitektforening og foreningen "Bedre Byggeskik". De var begge inspireret af højskole- og husmandsbevægelsen og den gryende radikalisme.

De to arkitekter byggede mange smukke huse i området, og i dag er området stadigvæk præget af deres sans for god arkitektur og høj kvalitet. Selve vejen Bakkekammen er snoet som et langt S. Fra starten snor den sig om bakkens rand, den der i dag er kantet af Slåenstien, og som danner kanten ned til Strandvejshusene og Strandmøllevejen. Området blev anlagt med udgangspunkt i landskabets kuperede terræn og i stedets ånd. Der blev udstykket med buede linjer, der fulgte det kuperede terræn, store lyse haver med udsigt og store grunde med klare regler for, hvor man måtte bygge.

Havens arkitektur

I fredningsområdet ligger de tidligere fredede bygninger, hovedhus, garage med hestestald, udhus og havepavillon. Fredningsomfanget er havens geometriske parterreanlæg i havens hovedakse, der går fra det symmetriske hovedhus til den sekskantede havepavillon samt havens belægninger, træer og buske. Huset er symmetrisk. En hovedakse løber fra huset over den foranliggende plæne og gennem det centralt anlagte formelle parterreparti til havens runde lysthus mod skellet i nordøst. Havens terræn stiger blødt op mod denne del af haven med Slåenstien som afgrænsning mod strandskrænten. Den tegning, som haven er anlagt efter, er desværre ikke mere. Foto nr.1 viser, hvordan selve det symmetriske og regelmæssige parti i havens centrum fra begyndelsen var anlagt som et regelmæssigt opbygget parterre bestående af et større grusareal med symmetrisk anlagte rektangulære blomsterbede afgrænsede af lave buksbomhække og mange mindre blomsterbede omkring midterpartiet. En grussti i hovedaksen forbandt parterrepartiet med havepavillonen, mens to naturligt anlagte grusstier afgrænsede plænen foran huset mod øst og vest og gav adgang til havens pavillon. To stier på tværs af hovedaksen forbandt det aksefaste og symmetriske parti med den landskabelige del af haven. Mellem hovedhuset og det symmetriske parterreparti var der en stor plæne, der var afgrænset af en klippet hæk og en mindre grusplads langs med hovedhuset. En stor flagstang var anbragt på plænen i hovedaksen og markerede havens symmetri og var et tidstypisk element.

Da Fabricius Hansen I 1938 blev bedt om at forenkle haven bevarede han havens tidstypiske og vigtigste elementer. Det store parterre med de fem blomsterbede på en flade af grus blev til færre rektangulære blomsterbede kantede af lave buksbomhække og anlagt symmetrisk i havens akse på det jævnt skrånende terræn, der omlagdes til græs. Den store flagstang i hovedaksen blev bevaret.

Haven i dag

Fabricius Hansens plan fra 1938 er bevaret og kendetegner haven i dag. Parterret med de buksbomkantede blomsterbede på skråningen i hovedaksen er havens pryd. På hver side af disse bede er der en stor syrenbusk, en formklippet avnbøg, en rosenbue og endnu en formklippet avnbøg. Parterrets oprindelige symmetri er bevaret. Langs buksbomhækkene er der en række skarpkantede betonfliser, som er med til at friholde hækkene for det aggressive græs og fastholde anlæggets linjer. Hovedaksen forbinder hus og have og afsluttes med den markante og solidt byggede havepavillon. Pavillonen er ligesom huset fredet i 1993. Herfra har man den smukkeste udsigt over Holbæk Fjord og over haven til huset. To gamle valnøddetræer og andre store gamle træer på hver side af hovedaksen danner overgang til resten af haven, som er anlagt i en naturlig og landskabelige stil med mange frodige og prægtige træer og buske. På begge sider af den store plæne er der adgang til havepavillonen ad smalle stier. I den naturligt anlagte del af haven føres man ligeledes rundt i haven ad smalle stier mellem en rigdom af forårsløg og frodige bunddækkeplanter.

Mod Bakkekammen er der foran hovedhuset et grusareal til adgang og parkering og to store lindetræer. På havesiden er der mod øst garage, hestestald, frugthave og køkkenhave, mod vest er der redskabshus, store træer, buske og bunddækkeplanter. Mellem husets facade og græsplænen er gangarealet med grus endnu bevaret, ligesom den klippede hæk stadig afgrænser dette areal mod den store plæne. Der er enorme mængder af forårsløg som erantis, vintergækker, dorthealiljer, snepryd, og i plænerne danner den stærke blå farve fra den russiske scilla store "blå søer" om foråret.

VEDLIGEHOLDELSESTILSTAND

Haven og dens pleje

Bakkekammen 40 ejes i dag af Julius Mortensens barnebarn Helga Marie Dagmar Nitsche, som fylder 83 år og ønsker at sælge.

Helga Nitsche har i mange år vedligeholdt haven med kærlighed og respekt for havens historie og arkitektur. Haven fremtræder velholdt og smuk og der er gjort en stor indsats for at bevare og bibeholde den oprindelige havestil. Ejeren har hidtil magtet det på strålende og entusiastisk vis, men har nu ikke kræfter til at varetage havens fortsatte pleje.

BYGNINGSHISTORIE

Havens historie

1914 engagerede Julius Mortensen Københavns stadsgartner Valdemar Fabricius Hansen til at forestå anlæggelsen af haven til Bakkekammen 40. Det antages, at hus og have blev planlagt under et, og planen var, at huset skulle opføres i 1914. 1. verdenskrig kom imidlertid i vejen, og huset blev først opført tre år efter havens anlæggelse. I 1938 blev haven omlagt og forenklet, igen efter tegning af Fabricius Hansen. Oprindeligt var haven væsentligt større end i dag. To grunde er allerede udstykket, og der er mulighed for

to mere på matriklen. Haven, der foreslås fredet, er 5300 m2 stor, matr. nr. 19d. I 1985 har ejeren ansøgt om forhåndsgodkendelse af et udstykningsforslag af matr. nr. 19d i fire mindre parceller.

Havekunsten i begyndelsen af det 20. århundrede var stærkt præget af landskabshaven. Den landskabelige havestil havde været fremherskende i mere end 100 år, og især i mindre haver trængte den til en afløser. "Søndagsnaturen", som havestilen lidt sarkastisk og negativt blev kaldt, var endelig på retur, og der var brug for fornyelse. Fornyelsen kom fra udlandet, især fra England, og for både den mindre private have og det større offentlige haveanlæg var den formelle og regelmæssige have med de lige linjer og symmetrien kommet på mode. Der kan findes spor både fra barokken med hovedakser og lange udsigtslinjer og fra renæssancen med symmetrisk anlagte blomsterbede kantede med buksbom og tilplantet med forskellige blomstrende roser eller stauder. Som i husene blev den klassicistiske stil også fremherskende i haven. Den formelle og regelmæssige have blev anlagt tæt ved huset og ofte forbundet med huset ved en hovedakse eller ved at anvende husets linjer og dimensioner i haveanlægget. Den formelle have kunne være som et lille parterre, der blev betragtet fra hovedhuset, og udenom den formelle have var den mere naturlige og landskabelige have med store træer, blomstrende buskplantning og gangstier, hvorfra den naturlige haves maleriske scenerier kunne opleves. Kontrasten mellem det formelle og det naturlige var et gennemgående træk i datidens haveanlæg.

Lignende anlæg:
Så vidt vides, findes der ikke andre private anlæg i så god stand hverken på Bakkekammens område eller andre steder i DK. De andre haver i Bakkekammens område er ikke af samme karakter og stil. Hvis de tidligere skulle have haft lignende havearkitektoniske kvaliteter, er der ikke taget bevaringsværdige hensyn og de eksisterer i dag som ordinære haver i græs med hække og enkelte træer.

Havearkitekt:

Cand. hort. stadsgartner i København Valdemar Fabricius Hansen (1866-1953) var uddannet i DK og Tyskland, hvor han bl. andet studerede havekunst ved læreanstalten Wildpark ved Potsdam. 1891-1901 var han ansat hos landskabsgartner Ove Høgh- Hansen samtidig med, at han studerende på Landbohøjskolen. I 1896 blev han cand. hort. Efterfølgende fungerede han som anlægsgartner med eget anlægsgartnerfirma. Medstifter af foreningen A*rbejdsgivende* Anlægsgartnere 1902 og formand for foreningen til 1908. Foreningen var den første forening af anlægsgartnere og fik senere navnet" Dansk Anlægsgartner- og Havearkitektforening". Studierejser til England, Tyskland, Østrig, Frankrig, Holland og Rusland.

Fabricius Hansen virkede fra 1907 som afdelingsgartner under Københavns Kommune, fra 1919 til 1936 med titel af stadsgartner. Han var den første stadsgartner i København. Æresmedlem af Stadsgartnerforeningen, Dansk Havearkitektforening og Anlægsgartnerforeningen. Ridder af Dannebrog 1930.

Andre værker af arkitekten:

Som stadsgartner i København fik Fabricius Hansen rig mulighed for at gøre sin indflydelse gældende på flere projekter. På sine mange studierejser opfangede han nye impulser fra udlandet. Han ændrede og fornyede blandt andre Glyptotekshaven 1906-08,anlægget foran Statens Museum for Kunst 1919-21 og

anlægget ved Hirschsprungs Samling og Classens Have på Østerbro. Hans stil var enklere og hans formsprog mere formelt, end hans forgængere Glæsel og Erstad-Jørgensens var. Han kasserede tæppebedene og erstattede dem med roser og stauder. I Fælledparken forenklede han de slyngede stier, som Glæsel havde anlagt, til mere lige stier, der gik fra det ene sted til det andet og endelig forenklede han de to københavnske parker Stefansparken på Nørrebro og Enghaveparken på Vesterbro 1927-29. Den sidste blev anlagt i et enkelt formsprog og med en klar og funktionel opdeling i flere rum udført i samarbejde med stadsarkitekt Holsøe og arkitekt Arne Jacobsen, der i de år var ansat på stadsarkitektens kontor.

KILDER

Webkilder .Alt materialet fra web er medsendt som bilag.:
Geodatastyrelsens kortvisning.
FBB

Litteratur:
Olesen Peter, Bakkekammen – en vej i Holbæk, skabt af arkitekterne Ivar Bentsen og Marius Pedersen. Borgens forlag 1989

Pedersen A. Danske Havebrugskandidater 1865-1946. Kbh. 1947

Stephensen Salto Lulu, Danmarks Havekunst II, 1800-1945, Arkitektens forlag 2001, s. 279,357,358 og 361

Østergaard Jens, V. Fabricius Hansen og hans virke, Havekunst 1953, s. 65

Kontaktpersoner: Landskabsarkitekt Kirsten Lund-Andersen, mail: kirsten@landskab-raadvad.dk

PLANBESTEMMELSER/KOMMUNEATLAS

Kulturmiljøer i Holbæk by, Bakkekammen og Møllevangen, Holbæk kommune 2012.

Kommuneatlas Holbæk, Miljøministeriet, Skov & Naturstyrelsen i samarbejde med Holbæk Kommune, 1993.

MILJØMÆSSIG VÆRID

Haven på Bakkekammen indgår i et tæt samspil med det fredede hovedhus og havepavillon. Havens forskellige rum i symmetriaksen fra hovedhuset til havepavillonen skiftende fra den åbne plæne tættest på huset over det fortættede rum med symmetrisk anlagte bede og til havens afgrænsning med havepavillonen og udsigten ud af haven over Holbæk Fjord sætter en betydningsfuld ramme om de fredede bygninger. Haven beriger desuden hele boligområdet med sin værdifulde natur. Havens store gamle træer fortæller vidt om, at her er en gammel have og er et vidnesbyrd om havens lange historie, dens fugle og dyreliv er synligt og til glæde for mange. Der findes en rig og varieret vegetation og en hel særlig flora og fauna i den gamle have, en værdi som er sjælden og som ikke findes i områdets andre haver.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Havekulturen fra begyndelsen af det 20. århundrede er ikke særlig godt bevaret i DK. Det var en brydningstid, hvor meget af den gamle stil blev erstattet af nye impulser fra udlandet og fra nye strømninger i tiden. Den historicistiske byggestil var knap nok lukket ude, før den nye tid med funktionalisme og enkelhed var på trapperne. Den efterfølgende tid, 1950erne bød ikke på mange udskejelser, men det gjorde 1960erne, og i det årtier blev en stor del af vor gamle havekultur negligeret og ødelagt. Bakkekammen 40 med det store hus og den store have fortæller historien om en af datidens store købmænd og hans formåen, og hvordan man den gang kunne planlægge et byggeri og et haveanlæg under et og derved skabe en helhed, som endnu den dag i dag bliver beundret og beskrevet som noget ganske særligt.

Haven er endvidere et skoleeksempel på, hvordan tidens haveideal blev virkeliggjort i den større villahave og i tæt samhørighed med huset.

ARKITEKTONISK VÆRDI

Udnyttelsen og bearbejdningen af det kuperede terræn ved at anlægge den formelle have på en bakke, der skråner svagt ned mod huset vidner om det særlige havearkitektoniske greb, med afsæt i områdets stedbundne kvaliteter, som Fabricius Hansen benyttede sig af ved havens anlæggelse. Inde fra huset ses havens parterre, som det var tegnet på en skråtstillet skærm, hvor effekten af dette er stor, idet forbindelsen mellem hus og have er et af havens højdepunkter. Den runde pavillon for enden af hovedaksen med udsigt til fjorden og det lavere liggende landskab langs med stranden er medtaget som en naturlig del af sammenhængen mellem landskab og have. Havens tidstypiske planter og belægninger som grus og skarpkantede fliser indgår også som væsentlige elementer i havens arkitektur og opbygning. Hovedaksen, som er rygraden i den symmetriske og formelle del af haven og som forbinder hus og have, er et der hus og have er et stærkt arkitektonisk element, som ikke kan fjernes.

Haven indskriver sig i havekunsten som en fin repræsentant for det 20. århundredes villahaver, hvor den formelle havestil indgår som en væsentlig del af havens arkitektur. I dette tilfælde er havens stil endda bevaret, selvom haven blev forenklet i 1938.

Haven på Bakkekammen 40 var med sin stil og arkitektur et fuldgyldigt eksempel på tidens havekunst, og som sådan ikke vanligt for Holbæk og provinsen.

BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

Det er Landsforeningens vurdering, at haven på Bakkekammen 40 har de miljømæssige, kulturhistoriske og havearkitektoniske værdier, der kan begrunde en udvidelse af den eksisterende bygningsfredning til at omfatte haven og således bevare den samlede arkitektoniske helhed som hovedhuset, havepavillonen og haven udgør.

Havens mange elementer som beskrevet under havens arkitektur, dens størrelse og arkitektoniske sammenhæng med det fredede hovedhus og den fredede havepavillon samt dens overmåde fine vedligeholdelsesstand og bevaring betragtes som fredningsværdigt.

Haven er et enestående eksempel på en større byhave anlagt i tidens landskabelige stil med et centralt beliggende parterre anlagt i stram symmetri omkring den hovedakse, der forbinder hus og have. Havearkitektens fornemmelse for stedets ånd har medgivet haven et sjældent og særligt element - et parterre anlagt på en skråning, som er vendt mod hovedhuset.

Anlægget er det eneste velbevarede og synlige eksempel på en planlagt opførelse af et privat hus og have i en arkitektonisk og kunstnerisk sammenhæng på Bakkekammen og måske i DK.

ANBEFALINGER

Det kan anbefales, at hegns- og hækplantninger i skel omkring havens efterses og efterplantes. Der er for nylig opsat dyrehegn for at holde rådyr ude af haven. Disse hegn trænger til skærmende hækplantning. Især er beplantningen mod vest meget transparent, og det anbefales at plante større træer og buske her, hvor der tidligere har været store egetræer. Grusarealerne kan visse steder trænge til opretning med nyt grus eller perlesten, som var det tidligere brugte materiale på pladser og gangstier. Dele af bunddække-plantninger, buske, frugttræer og alle andre træer, der trænger til udskiftning kan fornyes med planter, som har været typiske for havens tid. For at kunne give haven den bedste fremtid, anbefales det, at der udarbejdes en plejeplan for haven og at haven måles op og dokumenteres.

TEGNINGER OG KORT

Bakkekammen 40, matrikel 19d. Luftfotoet viser villaen, parterre-haven og grundens omkransende beplantningKilde: FBB.

Kort der viser kvarteret Bakkekammen i Holbæk. Mod nord ses strandlinien. Der ligger som kortet viser flere fredede huse i området. Bakkekammen 40 er ikonet nordligst og længst mod øst. Kilde: FBB

BILLEDDOKUMENTATION

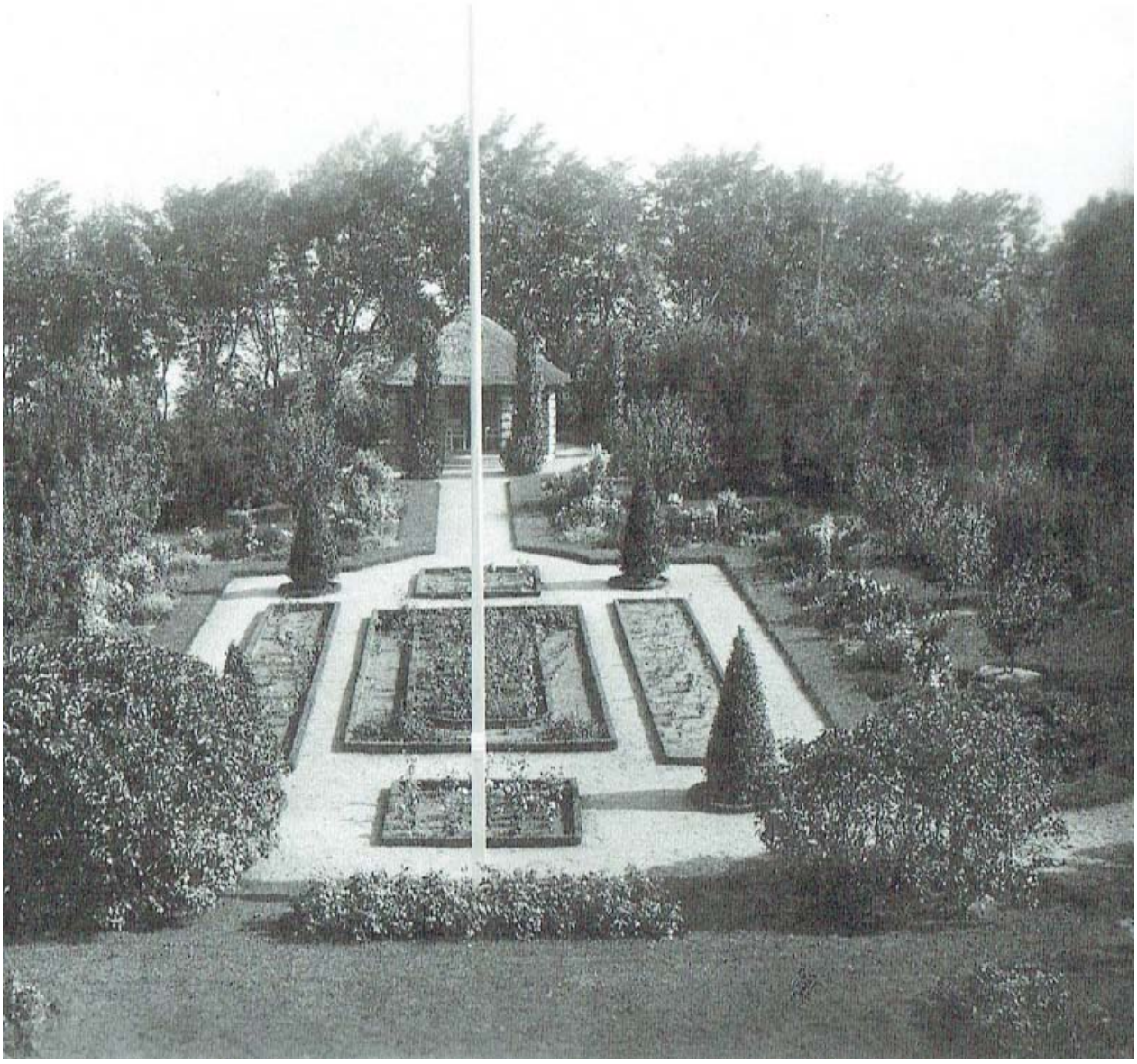

Foto nr. 1. Haven som den antages at have set ud i 1920erne. Kilde: Peter Olesen, Bakkekammen- en vej i Holbæk.

Foto nr. 2. Haven set fra havetrappen mod parterret og den runde pavillon. August 2010

Foto nr. 3. Den runde havepavillon for enden af hovedaksen. August 2010.

Foto nr.4. Det symmetriske parterre med buksbomkantede blomsterbede, avnbøge, rosenbuer og store træer. August 2010

Foto nr. 5. Haven som den opleves set fra pavillonen til hovedhuset. August 2010

Foto nr. 6. Frugthaven med de gamle frugttræer. September 2013

Foto nr. 7. Frugthaven med stauder og løgplanter. Juni 2012

Foto nr. 8. Haven i vintertilstand med den smalle sti gennem tidlige løgvækster. April 2012

Foto nr. 9. Haven set fra havetrappen. April 2012

Foto nr. 9. Den hvide havelåge ses i baggrunden. April 2012

Foto nr. 10. Havens mange stier går gennem store ”blå søer” af russiske scilla. April 2012

Foto nr. 11. Haven set fra havetrappen mod øst. April 2012

Foto nr. 12. Haven set fra havetrappen med vest. April 2012

Foto nr. 13. Havens afgrænsning mod Slåenstien med udsigt over Holbæk Fjord. April 2012

Foto nr. 14. Helga og datteren Gerda på den hækomkransede grusplads foran hovedhuset. April 2012

Foto nr. 15. Helga Nitsche får mange besøg og fortæller gerne om havens historie. Juni 2012

Foto nr. 16. Helga på vej ind i haven gennem den nyrestaurerede havelåge. August 2010